

LINK: [HTTPS://WWW.EDUTUS.HU/CIKK/KOCKAZATI-TENYEZOK-A-GAZDASAGBAN-2023-KOZEPEN/](https://www.edutus.hu/cikk/kockazati-tenzok-a-gazdasagban-2023-kozepen/)

KOCKÁZATI TÉNYEZŐK A GAZDASÁGBAN 2023 KÖZEPÉN¹

DR. BELYÓ PÁL, Professor Emeritus, Edutus Egyetem
belyo.pal@edutus.hu

DOI [10.47273/AP.2023.29.32-45](https://doi.org/10.47273/AP.2023.29.32-45)

ABSZTRAKT

A világgazdaságban hosszabb ideje zajló kritikus folyamatok alapvetően befolyásolhatják Magyarország gazdasági-társadalmi folyamatait is. Kedvező folyamat, hogy 2023 első felében a korábbi kockázatok bekövetkezésének esélye csökkent. A másfél éve tartó és súlyosbodó orosz - ukrán háború mellett egyéb jelentős geopolitikai feszültségek is kialakultak. Általános probléma, hogy négy évtizede nem tapasztalt magas infláció alakult ki még a fejlett gazdaságokban is. Szinte valamennyi ország küzd a magas államháztartási hiány csökkentésével, és az elmondottakkal együtt járó szigorú monetáris és fiskális politika megvalósításával. A recesszió elkerülésére hozott intézkedések jelentősen befolyásolják a keresletet és kihatnak a gazdasági növekedés élénkítésére. Kedvező folyamat, hogy az Európai Unió országai érezhetően csökkentették az orosz energia importtól korábbi függőségüket. Érezhető az a folyamat is, hogy lassul a világkereskedelem, és a geopolitikai feszültségek is jelzik, hogy átértékelődnek a kereskedelmi kapcsolatok, így pl. Kína szerepe is. Élénkül egy folyamat az eddigi függőségek lazítására, alternatív megoldások felkutatására.

ABSTRACT

Critical processes that have been going on in the world economy for a long time may fundamentally influence Hungary's economic and social processes. On a positive note, the chances of previous risks occurring have decreased in the first half of 2023. In addition to the one-and-a-half-year-long and worsening Russian-Ukrainian war, other significant geopolitical tensions have also developed. A common problem is that inflation is at its highest level for four decades, even in advanced economies. Almost all countries are struggling to reduce high government deficits and implement the consequent strict monetary and fiscal policies. The measures taken to avoid recession have a significant impact on demand and stimulate economic growth. It is a positive process that the countries of the European Union have noticeably reduced their former dependence on Russian energy imports. There is also a slowdown in world trade, and geopolitical tensions are also signalling a revaluation of trade relations, such as the European Union. China's role too. A process is intensifying to loosen the dependencies and find alternative solutions.

¹ A Szerkesztő Bizottság megjegyzése: A tanulmány 2023. augusztus végén készült, a benne foglaltak mindenképpen hasznosak az azóta bekövetkezett folyamatok elemzéséhez, megértéséhez, az azóta végbement változások egyfajta „történeti” szemléletű áttekintéséhez.

Note from the Editorial Board: The study was prepared at the end of August 2023, and its contents are certainly useful for analysing and understanding the processes that have occurred since then, and for reviewing the changes that have taken place since then from a "historical" perspective.

A fejlődés belső és külső korlátjai

Az a tény, hogy Magyarország 2023 második negyedéves bruttó hazai terméke az előző évi második negyedévhez viszonyítva 2,3 százalékkal csökkent arra is utal, hogy rosszabbul élünk, azaz kevesebbet termelünk és kevesebbet is fogyasztunk. A GDP alakulása, és azon belül az ipari, építőipari termelés, a kiskereskedelmi adatok egyértelműen recessziós hatásokat mutatnak. Ugyanakkor 2022 második félévétől kialakult és 2023 első félévében már aggasztónak ítélt problémái, így a régen tapasztalt, és magasan beragadt infláció, a sokáig hiányt mutató és csak a fogyasztás visszaesése miatt kedvezővé váló külkereskedelmi folyamatok, az egyre romló költségvetési deficit, a reáljövedelmek szűkülése, azaz a négy negyedéve tartó recesszió enyhülni látszanak.

A 2023 második negyedévében a magyar gazdaság még úgynevezett technikai recesszióban maradt és az év egészében nincs is esély a javulásra. A korábbi kormányzati cél, a 1,5 százalékos „hivatalos” GDP-növekedés nem valósul meg, mértéke 0 százalék körüli lehet.

A makrogazdaság főbb adatai
(folyó áron milliárd Ft, előző év azonos n.év = 100%)

Év	Hónap	A bruttó hazai termék, milliárd Ft	A háztartások tényleges fogyasztása, milliárd Ft	A bruttó felhalmozás, milliárd Ft	A bruttó hazai termék volumenindexe, %	A háztartások tényleges fogyasztása, %	A bruttó felhalmozás volumenindexe, %	A kormányzati szektor egyenlege a GDP %-ában
2019.	I.	10 385	6 419	2 454	105,3	104,3	118,5	1,2
	II.	11 789	6 937	3 088	104,8	104,6	115,0	0,2
	III.	12 270	6 851	3 913	105,0	104,1	108,0	-3,2
	IV.	13 231	7 558	4 082	104,4	105,0	110,1	-6,3
2020.	I.	11 129	7 081	2 503	102,1	104,9	106,8	-0,8
	II.	10 984	6 863	2 841	87,2	92,7	90,0	-8,8
	III.	12 448	7 053	3 626	95,8	98,4	88,4	-4,0
	IV.	13 865	7 684	4 227	97,2	96,8	92,3	-16,4
2021.	I.	11 374	7 132	2 262	97,7	95,6	87,1	-6,7
	II.	13 582	7 908	3 858	117,9	108,8	125,4	-4,8
	III.	14 102	7 992	4 844	106,3	105,2	117,4	-4,9
	IV.	16 196	8 943	5 949	107,6	106,5	118,0	-11,8
2022.	I.	13 719	8 820	3 482	108,2	110,2	114,9	-3,0
	II.	16 255	9 646	5 265	106,5	108,1	105,3	-1,5
	III.	17 419	9 744	6 947	104,0	104,4	99,4	-5,8
	IV.	19 224	11 132	6 954	100,4	101,4	95,6	-14,0
2023.	I.	15 470	10 354	2 693	99,1	97,5	91,9	-9,8
	II.	18 519	11 194	3 946	97,6	98,4	78,7	6,8
	III. /*	18 800	12 500	4 200	96,5	94,2	82,5	6,2
	IV. /*	19 200	13 200	5 200	97,8	96,8	88,5	5,8

*Forrás: KSH */ saját becslés*

A magyar gazdaság jelenlegi csökkenését a gyengülő ipar és építőipar, a rosszabbodó életszínvonal miatt zuhanó kiskereskedelmi forgalom jelzi. Van azonban pozitív eleme is a második negyedévnek, a mezőgazdaság és a magán egészségügy. Ez utóbbi gyarapodása az elmúlt negyedévekben növelte a GDP-t, és az egyébként csak 3,5 százalékos GDP súlyú mezőgazdaság a tavalyi aszály után jelentős termelési eredményeivel segíti a gazdasági növekedés összességét. A növekedés megakadásának oka részben az is, hogy jelentős jövedelem kiáramlás volt 2022 első negyedévében, ami nagyon magas bázist képzett.

Az ipari termelés, a szolgáltatás-szektor és a kiskereskedelmi forgalom a következő néhány negyedévben még mindig visszaesést fog mutatni. A magyar ipari teljesítményt, exportot, külkereskedelmi egyenleget az akkumulátorgyártás felfutása javíthatja. A szolgáltatásokban jelentős fejlődési lehetőség van. Bár a csökkenés a második negyedévben elérte ezt az ágazatot is, de kedvező pl. az, hogy a Covid-járvány alatt megerősödött az infokommunikációs szektor. Növekedni képes a pénzügy, a biztosítás, a banki szektor is. Lényeges összefüggések is befolyásolták a GDP alakulását. Az alacsonyabb energiaárak és a magyar lakosság életszínvonal-eséséből fakadó kevesebb import segítette rendbe tenni a külkereskedelmi egyenlegünket. Más összefüggések is alakítják a jövőbeni folyamatokat, az életszínvonal-csökkenés után feltehetően újra reálbér-emelkedés lesz, ami a nagyobb hazai kereslettel pozitív hatású a GDP növekedésre, de egyúttal veszélyt is jelent az infláció csökkentésében.

Az infláció csökkentése nehéz feladatot jelent. A bázis hatás miatt egyértelmű a jelentősebb csökkenés, novembertől ezért is reális lehet az egy számjegyű infláció. A legutóbbi 17,6 százalékos júliusi adat már csökkenést jelez, de a 3 százalékos inflációs célkitűzés nagyon messze van.

A nemzetközi inflációs folyamatok azt mutatják, hogy az Európai Unió többi országa más, kedvezőbb helyzetben van, az átlagos szint már 5,3 százalék. Magyarországon kívül csak Lengyelországban 10 százalék feletti az infláció. További tények nehezíthetik dezinflációs folyamatunkat, így pl. augusztusban az üzemanyag - amely termékkörnek 8 százalékos súlya van az inflációs kosárban - drágult, és ennek a továbbiakban is komolyabb inflációs hatásai vannak, a drágább üzemanyagok a szállítási költségek révén sokféle árba belekerülnek, pl. emelkedésük rögtön hat az élelmiszerárakra.

Az árstop kivezetése az adott termékeknél azonnali áremelést okoz és nem egyértelmű, hogy a 15 százalékos akciózásnak milyen egyenlege lesz. További buktatókra is felhívták az elemzők a figyelmet. Például, hogy egyes szektorok (távközlés) a megelőző év inflációja alapján emel árakat. Az iskolai menzákon is majd csak szeptembertől jelennek meg az új közétkeztetési árak. 2024-től az üzemanyagok jövedéki adója emelkedik.

És az is lényeges, hogy az infláció csökkentése során az MNB-nek figyelemmel kell lennie a forintárfolyam is, hiszen a gyenge forint importálta inflációt, míg a javuló árfolyam csökkentheti.

A költségvetés helyzete egyértelmű bizonytalansági tényező volt és lesz a következő hónapok gazdaságpolitikájában. Az elmúlt hónapok költségvetési szigorításai, az állandó külön adóztatás arra utal, hogy a kormány célkitűzése a 3,9 százalékos 2023 évi hiányra nem megvalósítható, sőt a jövő évi 2,9 százalék elérése szinte lehetetlen.

A költségvetés év eleji nagy hiánya után javult ugyan a költségvetés helyzete, de minden bizonnyal szükség lesz rendkívüli intézkedésekre. A vállalkozások, a háztartások, sőt az állami intézmények további „szigorításokra” is számíthatnak. Ezek nélkül a tervezett 3,9 százaléknál akár jóval magasabb lehet a hiány, minimum 5 százalék körüli.

Főbb gazdasági mutatók alakulása (előző negyedév = 100%)						
		GDP	Infláció	Ipar	Háztartási fogyasztás	Beruházás
2021.	I. né	98,1	103,2	103,7	95,9	97
	II. né	117,8	105,2	135,3	109,1	103,8
	III. né	106,2	107,1	102,6	105,6	111,5
	IV. né	107,1	108,2	102,1	107,1	103,2
2022.	I. né	108,2	110,6	104,9	111,5	110,6
	II. né	106,5	116	103,9	108,1	106,1
	III. né	104	122,7	110	109,4	101,2
	IV. né	100,4	125,4	102,8	101,4	91
2023.	I. né	99,1	121,9	96,8	97,5	94
	II. né	97,6	117	98,6	98,4	84,4

Forrás: KSH

Az egyre dráguló államadósság-finanszírozás nehezíti a kormányzat gondjait, az Államadósság Kezelő Központ azonban kezelni tudja a folyamatokat. A terv szerinti finanszírozási célok megnyugtató üzenetet jelentenek a piacnak, és nem drágítják a finanszírozást. Ez fontos azért is, mert az állandó adózási változtatások, így pl. az állampapírok felé erőszakosan forrásokat terelő jogszabályok lehetnek olyan „üzenetek”, mintha baj lenne a költségvetéssel.

Az év hátralévő időszakában nagy kiadások is várhatók, így nyugdíj-kiegészítés, és a növekvő kamatkidadások fedezése. Sor kerülhet ezért arra, hogy az állami kiadásokat is tovább csökkentik akár létszámleépítéssel, visszafogott béremelésekkel. Egyértelmű, hogy folyamatosan vizsgálják majd az állami beruházások szükség szerű lassítását, leállítását.

Az elmaradt EU támogatások hiánya

Több mint 10 milliárd eurót várhatnánk az EU-tól, de – ahogy az EU minősíti a problémát - egyelőre a magyar kormány nem teljesítette maradéktalanul az első részlet kifizetéséhez kötött 27 feltételt, amelyeknek zöme a jogállamisági normák helyreállítását és a korrupció letörését célozza.

A Kormány 2023 augusztus végén a hivatalos határidőben kérelmet nyújtott be az Európai Bizottságnak egy 3,9 milliárd euró összegű hitelre az EU helyreállítási alapjából. Ezzel a kormány módosította a járvány utáni gazdaságélénkítést szolgáló tervét, és kiegészítette azt a zöld átállást és az orosz fosszilis tüzelőanyagokról való leválást célzó REPowerEU nevű energiafejezettel.

A 3,9 milliós hitelből – amely kiegészülne a REPowerEU keretében nyújtott 700 millió eurós támogatással – Magyarország olyan reformokat hajthatna végre, amelyekkel bővülne az energiatárolási kapacitása és növekedne energiarendszerének képessége a megújuló energiaforrások befogadására. Fejleszteni lehetne a villamosenergia-hálózatot és javítani a háztartások, a vállalkozások és a közszféra energiahatékonyságát.

Ezekkel a forrásokkal bővülne az eredeti terv keretében már odaítélt, 5,8 milliárd euró összegű támogatást, így 10,4 milliárd euró lenne végül a magyar helyreállítási terv összes értéke.

Az Európai Bizottság novemberig fogja minősíteni a módosított magyar tervezetet és eldönteni, hogy az megfelel-e az értékelési szempontoknak. A remélhetőleg kedvező elbírálás után javasolja majd a döntéshozó EU Tanácsnak a magyar program jóváhagyását. E procedura után négy hét alatt fog határozni a tagállamok minisztereiből álló testület.

Kedvező lehet azonban az lehetőség, hogy a 4,6 milliárd eurónyi REPowerEU forrás 10 százalékát mindenképpen megkaphatja Magyarország anélkül, hogy bármiféle döntés kellene a helyreállítási támogatások folyósításához szabott feltételeket teljesítéséről. Ezt az előleget 2024 év elején le is hívhatja a magyar kormány.

Monetáris és fiskális ellentmondások

Az MNB monetáris politikája alapvető fontosságú a forint értékállóságának biztosításában. A kialakult recesszió leküzdésében, az inflációs cél elérésében nélkülözhetetlen a szerepe. Az elmúlt évekbeli tevékenységével biztosította, hogy a 2022-es egyensúlyvesztés után a magyar gazdaság közeledjen a gazdasági egyensúlyhoz és a fenntartható gazdasági növekedéshez. 2022 óta – a koronavírus-járvány után a gazdaság újraindítása, illetve sokféle okból kialakult inflációs nyomás negatív gazdasági hatásainak leküzdésére jelentős mértékű, mint 11.000 milliárd forint finanszírozást nyújtott a gazdaságnak a kritikus időszakban, ami célzottan segítette a súlyos válsághelyzet elhárítását és a gazdaság gyors kilábalását. Mindezen intézkedések 10 százalékponttal növelték a GDP szintjét és elősegítették a gazdaság gyors helyreállítását. Az infláció elleni küzdelem során, az inflációs célkövetés alapján szükségessé vált a jegybanki kamatemelések megindítása. Kérdéses azonban, hogy meddig ésszerű emelni az alapkamatot, a túl magas szint okoz-e a gazdaságban hitelezési nehézségeket és nem a költségvetés számára jelent-e olyan plusz kiadásokat, amelyek a későbbiekben komolyabb gondokat jelent a hiány túlzott megemelkedésével.

Fentiek során a jegybankmérleg és az infláció letörése érdekében szükséges magasabb kamatszint együttes hatására a hosszú éveken át nyereséges jegybank veszteségesé vált, a 2022-ben mintegy 400 milliárd forintos veszteségét, a saját tőke részét képező kiegyenlítési tartalékok jelentős szintje még pozitív tartományban tartotta a jegybank saját tőkéjét. **A nettó kamat- és kamatjellegű veszteség a 2021. évi 72,6 milliárdos mínuszt követően 2022-ben már 1062,3 milliárd forintra rúgott**, ennek 91 százaléka forint-relációban keletkezett. A jegybanki kamatemelések idején a bankok lekötött pénzeire az MNB 962,4 milliárd forintot költött a 2021-es 158 milliárd után. A jelenlegi várakozások és technikai feltételezések valószínűsítik, hogy 2023 végére a jegybank saját tőkéje negatívba fordul. Az idei vesztesége valószínűleg több lesz, mint 2000 milliárd forint. Ez pedig 2024-ben költségvetési téritést tehet szükségessé - a tervek szerint oly módon - hogy a különbözetet a központi költségvetésnek öt év alatt, évente egyenlő részletben megtéríti, ez idén 341-425 milliárd forint terhet jelent, és 2024-től is a GDP 0,4-0,5 százalékát teheti ki.

2022-től fokozottan szükségessé vált a stabilizáció, hiszen az infláció markánsan megemelkedett, ikerdeficit-helyzet alakult ki, az ország sérülékenysége nőtt, piacainkon jelentősen megugrott a volatilitás. Az MNB a kamatkondíciók erőteljes szigorításával a negatív piaci hangulatban is sikeresen stabilizálta a pénzügyi folyamatokat, a forint jelentős mértékben erősödött 2022. október óta. A jegybank a magas kamatszint fenntartásával nyerte

meg az ehhez szükséges időt, egyúttal a pénzügyi stabilitás megőrzésén keresztül támogatta az elsődleges, árstabilitási céljának elérését is. Ennek a stabilizációnak az ára lett a jegybanki veszteség és ennek eredménye, hogy a kormányzati és a magánszféra sem szembesült jóval magasabb költségekkel a gyengébb árfolyam, a magasabb infláció és a megugró kockázati prémium ellenére sem.

Az MNB hiányának fedezésére a Kormány módosítani tervezi a Jegybanktvényt, de egyúttal a megoldáshoz engedély is kértek az Európai Központi Banktól, amely ahhoz hozzá is járult. A megoldás lényege, hogy a jegybank veszteségét – nemzetközi példák alapján – nem az adóbevételekből kell pótolni,

Államháztartás - költségvetési hiány, államadósság

2023 első félévében romlott az államháztartás² nettó finanszírozási képessége és egyúttal megnőtt az államadósság. Az államháztartás hiánya az utóbbi négy negyedévben a GDP 8,4 százalékát érte el, azaz 6.032 milliárd forint volt. A bruttó államadósság 2023 június végére 55.727 milliárd forintra nőtt az egy évvel azelőtti 46.258 milliárd forintról, így egy év alatt 9.469 milliárd forinttal emelkedett. A bruttó államadósság 2022 december végén a GDP 73,3 százalékát tette ki, 2023 június végére 75 százalékra bővült, fél év alatt 1,7 százalékponttal nőtt.

Az államháztartás – önkormányzatok nélkül számított – pénzforgalmi szemléletű konszolidált hiánya 2023 július végén 2.940 milliárd forint, az éves hiánycél 86,5 százaléka lett. A központi alrendszernek 20.643 milliárd forint bevétele keletkezett, ez a törvényi előirányzat 56,7 százalékát érte el. Az alrendszer kiadási pedig elérték a 23.583 milliárd forintot, az éves előirányzat 59,3 százalékát. 2023 július végére a központi költségvetés hiánya 2.983 milliárd forintra, az előirányzott éves deficit 83,7 százalékára emelkedett.³

A **gazdálkodó szervezetek** július végéig 2.217 milliárd forint **adót fizettek**, és ez 53,3 százalékkal több, mint egy évvel megelőzően. A társasági adó képezte a befizetések legnagyobb tételét, a kincstárnak ebből 695 milliárd forintos bevétele volt, ami a jogszabályi változtatások eredményeinek hatására 40,1 százalékkal több, mint egy évvel ezelőtt. Az egyéb központosított bevételek – azaz a környezetvédelmi termékdíjak, az elektronikus és időalapú útdíjak, valamint a bírságbevételek – a gazdálkodó szervezetek befizetéseinek 15,3 százalékát jelentették, 339 milliárd forintot és ez 4 százalékkal lett magasabb, mint tavaly július végén. Az elektronikus útdíjak befizetései 166 milliárd forintot tett ki, 5,7 százalékkal többet, mint előzőleg. Jelentős bevételeknek tekinthető az energia ágazat befizetései, a cégek 298 milliárd forintot adóztak, hétszer annyit, mint a múlt év azonos időszakában.

2023 első hét hónapjában a befizetett adók összege 5.227 milliárd forintot, 4,8 százalékkal többet tett ki, mint egy évvel azelőtt. Áfa-ból az egy évvel korábbi bevételeknél csupán mindössze 1,5 százalékkal, a jövedéki adóból 4,7 százalékkal több, ezen belül a dohánytermékek jövedéki adójából 3,5 százalékkal, a járműüzemanyagokból 3,8 százalékkal nagyobb lett a bevétel. A pénzügyi tranzakciós illeték bevétele 194 milliárd forint, 26,1 százalékkal volt több, mint korábban. A kiskereskedelmi vállalkozásokat is új adók, kötelezettség terhelték, aminek hatására július végéig 114 milliárd forint különadót fizettek, több mint két és félszeresét, mint 2022 első hét hónapjában. Kérdéses, ez mennyiben járult hozzá az élelmiszerárak emelkedéséhez.

² T/4181. számú törvényjavaslat Magyarország 2024. évi központi költségvetéséről

³ <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/list/krm>

A lakosság az első hét hónapban összességében 954 milliárd forinttal többet fizetett, 2.498 milliárd forint adót. Személyi jövedelemadóból 957 milliárd forinttal nagyobb, míg illetékekből 4,3 százalékkal kevesebb, gépjárműadóból 5,1 százalékkal több bevétele lett a költségvetésnek, mint egy éve. A tb alapok bevétele 5.643 milliárd forint lett, ez 17,2 százalékkal nagyobb az egy évvel korábinál. Ezen belül a nyugdíjbiztosítási alap bevétele 21,9 százalékkal, az egészségbiztosítási alap bevétele 11,1 százalékkal nőtt. Év kezdetétől az elkülönített állami pénzalapok 467 milliárd forint bevétele 11,5 százalékkal maradt el az egy évvel korábitól. A foglalkoztatási alap 220 milliárd forintos bevétele viszont erőteljesebb, 33,9 százalékkal lett alacsonyabb. A nemzeti kutatási, fejlesztési és innovációs alap 113 milliárd forintos összege pedig csak 2,8 százalékkal volt magasabb a múlt évinél.

A kiadásokat vizsgálva a költségvetési szervek és fejezeti kezelésű előirányzatok az első hét hónapban 7.148 milliárd költöttek, ez 1,8 százalékkal kevesebb, mint megelőzően. A költségvetési szervek kiadásai 3,4 százalékkal emelkedtek, a szakmai fejezeti kezelésű előirányzatokéi pedig 7,7 százalékkal csökkentek. A kormány uniós programokra 1.638 milliárd forintot költött, ami 20,1 százalékkal kevesebb volt, mint egy éve. A helyi önkormányzatokat július végéig 669 milliárd forinttal támogatták, ez a költségvetésnek folyóáron csupán 4,1 százalékos többlet kiadást jelentett az egy évvel korábbival összevetve.

Szociális és családtámogatásokra hét hónap alatt 446 milliárd forint jutott a központi költségvetésből, amely összeg folyóáron 5,2 százalékkal volt több, mint egy évvel azelőtt. A családi támogatásokra fordított összeg 3 százalékkal nőtt, míg ezen belül a családi pótlékra 0,6 százalékkal kevesebbet utaltak. A közgyógyellátásra fordított, mindig igen alacsony összegű kiadások 2,1 százalékkal haladták meg a tavalyi összeget. A foglalkoztatási alap kiadásai 202 milliárd forintot értek el, ez 12 százalékkal magasabb összeg az előző évinél. Ebből az alapból a kiadások 33 százaléka közmunkaprogram finanszírozására ment. A nyugdíjbiztosítási alap 3.433 milliárd forint kiadása az első hét hónapban 22,4 százalékkal haladta meg a korábit és a harmadik negyedévben várható nyugdíj korrekció további jelentősebb növekedést jelent majd. Az egészségbiztosítási alap 2.286 milliárd forint összege 7 százalékkal több, mint a megelőző év első hét hónapjában. A gyógyító megelőző ellátások kiadásai 1.309 milliárd forintot tettek ki, de ez folyóáron csupán 4,4 százalékkal volt több, mint egy évvel azelőtt.

A központi költségvetési szervek lejárt határidejű tartozásai július végén 88,7 milliárd forintot tettek ki. Az előző hónapi tartozás állománya így mintegy 20 milliárd forinttal, 18 százalékkal csökkent. Az egészségügyi ágazat adóssága 62,8 milliárd forint volt, ami a teljes tartozásállomány 70,8 százaléka. A költségvetési intézmények közül minden másodiknak, 55,1 százalékanak volt 2023 július végén lejárt határidejű tartozása. Az intézmények több mint egyharmadának (38,7 százalék) pedig 30 napon túl fennálló adósságállománya van.

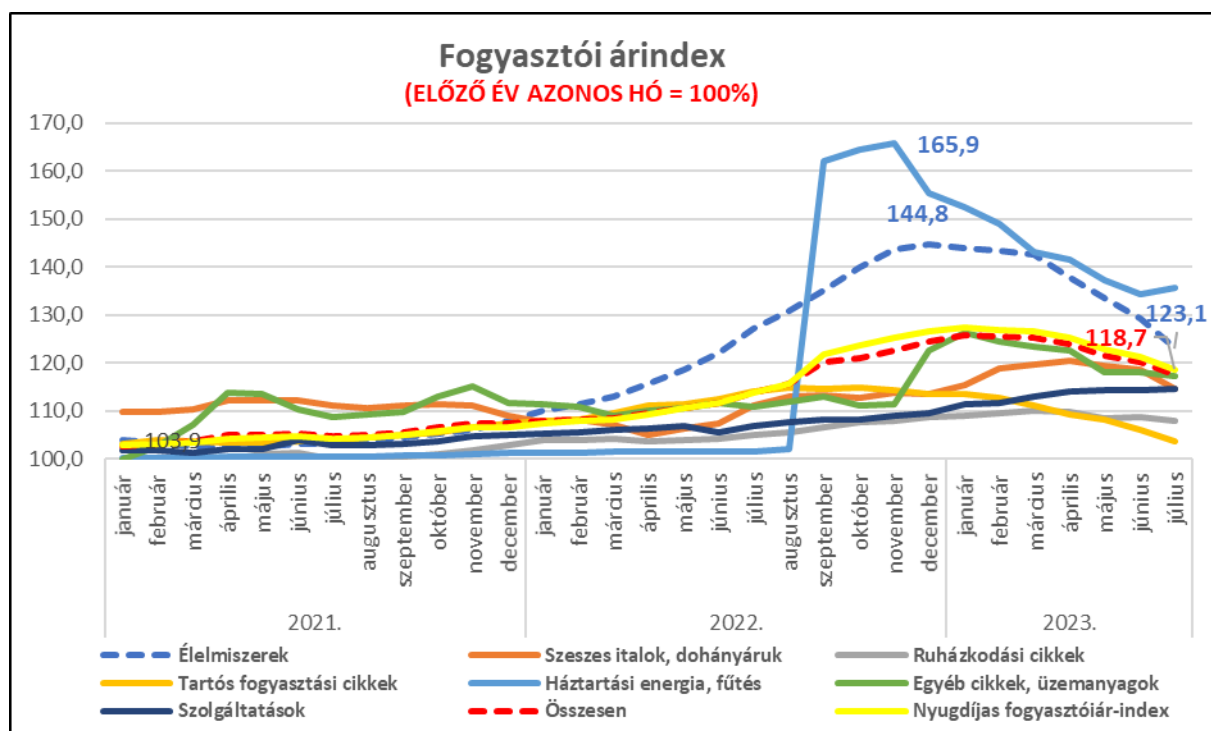
Rohanó infláció, emelkedő bérek

A covid-világjárvány és az orosz-ukrán háború hatására kialakult gazdasági válság következtében inflációs nyomás nehezedik a fejlett országokra, ugyanakkor a 2023-as év adatai már a trend változását tükrözik. Hazánkban a túlfűtött gazdasági növekedés, valamint a forintgyengülés következtében már évek óta érezzük az árnyomást, amely a fogyasztói árakat a külső hatások nélkül is magasan tartja. Ezt mutatja, hogy az Európai Unióban a magyarországi infláció kiugróan a legmagasabb, és ezen belül az élelmiszerek és a szolgáltatások árának magas szintje tartó megvan. Az Európai Unióban a fogyasztói árak júliusban 6,1 százalékkal, míg az eurózónában 5,3 százalékkal nőttek 2022 júliusához képest.

A 17,5 százalékos magyar infláció az EU tagországai között mintegy háromszorosa az uniós átlagnak. Kétszámjegyű áremelkedést csak Lengyelországban és Szlovákiában 10,3 százalékot, Csehországban pedig 10,2 százalékot mértek. Az EU tagállamaiban a júliusi élelmiszerárak 12,5 százalékkal, az eurózónában 11,6 százalékkal nőttek az egy évvel korábbiakhoz képest, míg a magyarországi fogyasztók számára összehasonlítható szerkezetben 22,1 százalékkal voltak magasabbak a tavaly júliusinál, azaz mintegy kétszeres volt a magyar élelmiszerárak emelkedése. Jellemző, hogy az EU országai között Magyarországon nőtt a legnagyobb mértékben a maginfláció is. Éves összehasonlításban az energiahordozók és a feldolgozatlan élelmiszerek nélkül számított fogyasztói árindex júliusban az EU 27 tagállamának átlagában 7,4 százalék, az eurózónában 6,6 százalék, Magyarországon 16,7 százalék volt. Hazánkon kívül a 10 százalékot csak öt tagállamban haladta meg a maginfláció, Lengyelországban 11,2 százalékot, Szlovákiában 11,1 százalékot, Romániában 10,9 százalékot, Litvániában 10,7 százalékot, Bulgáriában 10,3 százalékot mértek.

Az inflációt, azaz a fogyasztói árak alakulását alapvetően befolyásolják a gazdaság egyes szektoraiban végbemenő árváltozások. Magyarországon 2023 első fél évében 19,6 százalékkal nőttek az **ipari termelői árak**. Júniusban 6,4 százalékkal emelkedtek az egy évvel korábbihoz és 1,3 százalékkal mérséklődtek az előző hónaphoz viszonyítva. Az **ipari export értékesítési árai** júniusban 0,7 százalékkal mérséklődtek az előző hónaphoz, és 5 százalékkal az egy évvel korábbihoz képest. Az első félévben 7 százalékkal emelkedtek a kiviteli árak. Az **ipar belföldi értékesítési árai** júniusban 2,4 százalékkal csökkentek az előző havival, és 29,8 százalékkal emelkedtek a múlt év azonos időszakával összevetve. Az első hat hónapban 45,6 százalékkal nőttek a belföldi értékesítési árak. Az **építőipari termelői árak** az első fél évben 20,7 százalékkal nőttek, a második negyedévben 1,6 százalékkal emelkedtek az előző negyedévhez, és jelentősen, 17,2 százalékkal a múlt év azonos időszakához viszonyítva. A **mezőgazdasági termelői árak** júniusban 14,6 százalékkal mérséklődtek az egy évvel azelőttihez képest. Az első fél évben a termelői árak 6,9 százalékkal haladták meg az egy évvel korábbit. A mezőgazdasági termelői árak és a ráfordítások árszintjének változását összehasonlító **agrárrolló az első félévben 7,8 százalékkal záródott**, azaz a termelői árak kisebb mértékben emelkedtek a ráfordításokénál.

A **fogyasztói árak** júliusban 0,3 százalékkal emelkedtek az előző hónaphoz, és 17,6 százalékkal az egy évvel korábbihoz képest. Az első hét hónapban 22,8 százalékkal nőttek a fogyasztói árak. Továbbra is jelentős egyes alapvető élelmiszerek árának emelkedése. A ruházati termékek ára 1,4 százalékkal, a tartós fogyasztási cikkeké 0,5 százalékkal mérséklődött, míg a szolgáltatásoké 1,7 százalékkal nőtt június hónaphoz képest.

Forrás: KSH */ saját számítás, előrejelzés

2023 júliusában az élelmiszerek fogyasztói ára az általános infláció csaknem másfélszeresével, 23,1 százalékkal emelkedett 2022 júliusához viszonyítva.⁴

Érdeemes részletesen is megnézni, hogy egy év alatt az egyes élelmiszerek árai konkrétan hogyan változtak. A bölcsődei étkezés árai 34,5 százalékkal, az iskolai étkezésé 33,6 százalékkal, a munkahelyi étkezésé 25 százalékkal emelkedett. A dohányárúk ára júliusban 11,3 százalékkal, az égetett szeszesitaloké 11,6 százalékkal, a sörféléké 28,1 százalékkal, a boroké 13,5 százalékkal, az újságoké és a folyóiratoké 19,9 százalékkal, a virágoké és dísznövényeké 18,6 százalékkal, a gyógyszereké 8,1 százalékkal, a tanszereké és az írószereké 20,4 százalékkal volt magasabb, mint egy évvel korábban; a ruházkodási cikkeké ez idő alatt 8 százalékkal emelkedett.

A tartós fogyasztási cikkek ára júliusban 3,6 százalékkal nőtt a 2022 július eladási árakhoz viszonyítva. Konkrétabban az egyes cikkek áairól: a kerékpároké 7,1 százalékkal, az új személygépjárművéké 9,5 százalékkal nőtt, míg a használt személygépjárművéké 6,8 százalékkal, a televíziókészülékeké 2,4 százalékkal csökkent. A háztartási energia csoportba tartozó termékek ára kiugró mértékben, 35,7 százalékkal emelkedett; ezen belül a távfűtésé változatlan maradt, a vezetékes gázé közel másfélszeresére, 47,2 százalékkal, az elektromos energiáé 26 százalékkal nőtt. A járműüzemanyagok ára 21 százalékkal emelkedett az egy évvel korábbihoz viszonyítva. A szolgáltatások júliusban éves összehasonlításban számottevően, 14,6 százalékkal drágultak. A rezsicsökkentésben lévő termékek és szolgáltatások körébe tartozó személyszállítás, a víz- és a csatornaszolgáltatás díja bár nem változott, de emiatt nyilvánvalóan romlik az infrastruktúra és a szolgáltató tevékenység

⁴ <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/far2308>

minősége, azaz rosszabb szolgáltatást kapunk ugyanazért az árért. (Lényegében ez egy bújtatott áremelés).

A színházjegy ára 8 százalékkal, a lakbér 14,2 százalékkal, a telefon- és az internetszolgáltatás díja 11,6 százalékkal emelkedett.

A **nyugdíjas fogyasztói árindex** 2023 júliusában 0,1 százalékkal emelkedett júniushoz mérve, de 18,7 százalékkal 2022 júniusához képest. Jelentős nehézséget okoz a nyugdíjasok számára az infláció jelenlegi mértéke, és nem megnyugtató számukra az ún. nyugdíjas kosárral történő index számtás sem.

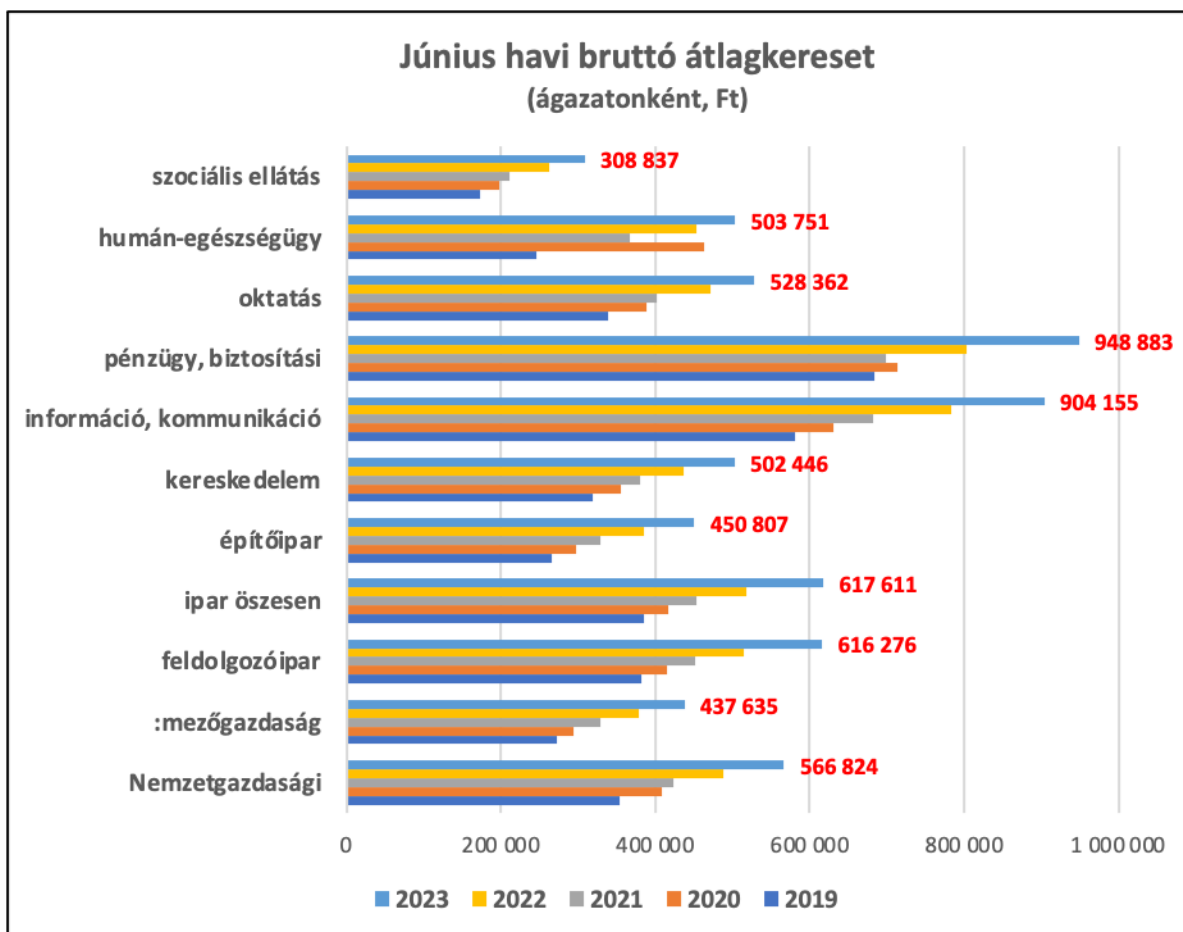
2023 júliusában a **maginfláció** – azaz a hatósági árak, nyers élelmiszerek és üzemanyagok figyelmen kívül hagyásával számított index - éves összehasonlításban 17,5 százalék volt, ami némileg csökkenő arányra utal, és a következő hónapokban főként a bázishatás miatt várható az árindex érzékelhető mérséklődése.

A nemzetgazdaságban teljes munkaidőben foglalkoztatottak **bruttó átlagkeresete** 2023 első félévben 556.700 forint volt, ez 3,6 százalékkal magasabb, mint 2022 első félévében volt. A **bruttó medián kereset 437.900** forintot tett ki, amely összeg 16,5 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbit. A medián kereset 21,3 százalékkal volt kisebb az átlagkeresetnél. A versenyszférában a közfoglalkoztatottak bérét nem számolva 571.600 forintra emelkedett az átlagos kereset, és ez 17,8 százalékkal haladta meg az egy évvel ezelőttit. A költségvetési intézményekben a közfoglalkoztatottak bére nélkül számolva 549.800 forint volt a keresetek átlaga, amely viszont 1 százalékkal alacsonyabb az egy évvel korábbinál.⁵

A **teljes munkaidőben** foglalkoztatottak **nettó átlagkeresete** január-június hónapok átlagában 370.200 forint volt, a bruttó keresettel jellemzően azonos mértékben, 13,6 százalékkal nőtt az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Miután a fogyasztói árak ebben az időszakban 23,6 százalékkal emelkedtek, a **teljes foglalkoztatotti körre számított reálkereset jelentősen, 8,1 százalékkal csökkent.**

A **versenyszférában** az év első felében a közfoglalkoztatottak nélkül számított 380.100 forintos nettó átlagkereset 17,8 százalékkal volt magasabb az egy évvel korábbinál. A költségvetési intézményekben, ezen időszakban a közfoglalkoztatottak bérét nem számítva 365.00 forint volt a nettó átlagkereset, amely a bruttó átlagkereset növekedésének mértékével megegyezően 1 százalékkal maradt el a 2022 első félévétől. **A közszférában a reálkereset számottevően csökkent, mégpedig 19,9 százalékkal.** A **nettó átlagkereset** kedvezmények nélkül 370.200, a kedvezményeket figyelembe véve 383.800 forintot ért el. Az átlagkereset változását befolyásolta a 2022 februári, a honvédelmi és a rendvédelmi hivatásos állományok számára kifizetett havi illetmény, az ún. fegyverpénz. Ennek bázis hatását kiszűrve a bruttó átlagkereset és a kedvezmények figyelembevételével számolt nettó átlagkereset növekedése egyaránt 2,7 százalékponttal lenne magasabb.

⁵ <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/list/ker>

forrás: KSH */saját számítás, előrejelzés

Az infláció megugrásával, a reálkeresetek visszaesésével hazánkban is felvetődött az ún. ár-bér spirál⁶ kialakulásának lehetősége. Vajon tapasztalható-e a magyar gazdaságban az ún. áremeléseket követő béremelések gyakorlata, amelyek során azok növekedése folyamatosan egymást erősítik, és így hosszabb távon is jelentősebb inflációt okozhat? Az infláció megugrása óta a nemzetközi sajtóban gyakran felvetődik, hogy a jelenlegi gazdaság helyzet hasonlít a hetvenes évekhez, amikor a magas infláció és bérnövekedés lassú gazdasági növekedéssel járt együtt.

Az MNB 2022 szeptemberi „Inflációs jelentése” az ár-bér spirál kialakulását a magyar gazdaságban nem mutatta ki, de szakértők azóta is analógiákat keresnek. Így említhető pl. az ALDI -nál a dolgozóknak adott inflációkövető béremelés, és jelek utalnak a 2023 második felében majd végbemenő hasonló folyamatokra, akár kormányzati szintű támogatással.

A terminológia szerint az árak és bérek gyorsuló növekedését egy recesszió során még úgy is lehetne ár-bér spirálnak nevezni, ha az időszakon belül az árak növekedése (az infláció) meghaladja a bérek növekedését. Ez tehát csökkenő reálbéreket jelent, ahogy az a magyar keresetekkel is megtörtént/megtörténik az elmúlt negyedévekben. Ekkor ugyanis az infláció meghaladta a béremelések ütemét, amelyek a gyorsuló inflációval nem tudták lépést tartani.

⁶ <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2022/11/11/Wage-Price-Spirals-What-is-the-Historical-Evidence-525073>

A bérek emelése és az infláció között ok-okozati viszony azonban hazánkban nem felfedezhető fel, ilyen összefüggéseket az MNB elemzése nem találta az elmúlt időszakban.

Érdekes következtetéseket fogalmaz meg a Nemzetközi Valutaalap kutatása, amiben a hatvanas évektől sok országra vonatkozóan széles adatbázis alapján vizsgálják a spirálok gyakoriságát és hatását. Az tanulmány szerint az ár-bér-spirál több jelenség egyidejű érvényesülésének a következménye. Ehhez szükséges, hogy a munkavállalók el akarják érni, hogy szinten maradjon, vagy még nőjön is a keresetük reálértéke és az is szükséges, hogy a cégek a növekvő bérköltségeik mellett a nyereségrátájuk tartsák fent. Emellett a bérek és árak alkalmazkodása nem azonnal történik, hanem bizonyos időbe telik, mire ezeket emelni kezdik. A béremelések és az áremelések egymás következményei ugyan egy ár-bér spirálban, viszont az infláció hatását a magas inflációval jellemezhető időszak elhúzódása jelzi.

Megállapítható, hogy önmagában a nominális bérnövekedés gyorsulása egy olyan időszakban, amikor magas az infláció, nem feltétlenül az ár-bér spirál kialakulásának a jele és történelmi tanulság, hogy a bérnövekedést hosszabb távon gyakran az infláció mérséklődése követi.

A magyar gazdaságban az elmúlt negyedévekben kialakult recesszió következtében jelentősen nehezült a fiskális és monetáris helyzet. A következő időszak fontosabb jellemzőiként említhető

- a GDP bővülés lassulása/visszaesése és a fejlődés strukturális problémáinak előtérbe kerülése,
- a termelés-szolgáltatás csökkenése, az ágazatok megroppanása nehezíti a kilábalást,
- a költségvetés feszítettsége nem teszi lehetővé az szociális ágazatok elmaradt fejlesztéseit,
- az adósságállomány okozta kamatfizetési teher jelentős növekedése,
- a beruházások további szűkülése, elkerülhetetlen,
- a fogyasztói áremelkedés beragadása, és az inflációs célkitűzés elérésének elhúzódása,
- nehezülő alkalmazkodás a foglalkoztatás és a munkavégzés korszakos változásaihoz.

A recesszió leküzdése a monetáris politika számára is sok feladatot ad, mindenképpen sürgős az infláció csökkentése és a külső finanszírozás minél kedvezőbb alapjainak megteremtése. A pénzügyminisztérium 2023-ban a gazdasági növekedés lassulására számít, miközben az infláció az év átlagában még nem lassul 2022-höz képest, csak az évtized közepére térhetünk vissza a korábbi kedvező trendekhez. Bár a minisztérium az év közepén még úgy becsülte, hogy a GDP 1,5 százalékkal növekedhet 2023-ban, az infláció pedig éves szinten 15 százalék felett alakulhat, ez nyilván nem teljesülhet. A reálbérek 0,7 százalékos növekedése is elmarad, és a háztartási fogyasztás is mínuszba fordul.

Összefoglalóan megállapítható

A hivatkozott előrejelzések év utolsó hónapjaiban a tényleges folyamatok alapján mindenképpen változni fognak. A kormány a 2023 évi GDP nominális mértékű nagyságára jelzett 75.629 milliárd forint után a jövő évi költségvetésben 85.255 milliárdot vár, előrejelzésében egy már érezhető – bár túl optimista – volumen növekedéssel. Ehhez kapcsolódóan a növekedés élénkítése a fogyasztás korábbi szintjének helyreállításával valósul majd meg, és ehhez 2023 második félévében már komoly lépések történhetnek az infláció jelentős mérséklésére, a reáljövedelmek újbóli növelésére. A költségvetés helyzete a jelentősen növekedő finanszírozási igények miatt is csak magas – akár 6 százalékhoz közeli - hiánnyal képzelhető el, a gazdaság élénkítés részben a kirívóan magas alapkamat jelentős – 7-8 százalékra történő - csökkentésével valósulhat meg, de ez újabb nehézségeket okozhat az inflációs folyamatban is.

A 2023 első félévi folyamatok jelzik a bizonytalanságot a fogyasztás várt bővülésében remélt növekedés mértékében és folyamatában. 2024-ben nehézségekkel terhelt növekedés várható. Lassú lesz a beruházások újbóli fellendülése, és nem valószínű a fogyasztói árak 5-6 százaléknál alacsonyabb mértékű szintre történő lassítása. Az újbóli ikerdeficit elkerülhető lesz, de változatlan nehézség a folyó fizetési mérleg javulása a versenyképesség oldaláról. Változatlan ütközés lehet a fiskális és monetáris folyamatok között. A gazdálkodó szervezetek, az intézmények és a családok tervezett javuló működéséhez jelentősebb támogatásokra lenne szükség, és kérdéses ehhez a külső finanszírozási források megszerzése, és a több ezer milliárd Ft-ra növekedett kamatterhek veszélyeztetik az egyébként szükséges fejlesztések, egyéb közösségi ellátások forrásainak biztosítását. A tervezett növekedés egyértelmű akadályát képezik a külső, tőlünk független folyamatok, így a megoldhatatlannak létszó orosz-ukrán háború, az Izraelnek a Hamasz felszámolását elérő háborúja, az alakuló újabb jelentős közel-keleti több országra kiterjedő fegyveres konfliktusok, egy esetleges újabb a világgazdaságra kiterjedő nyersanyag-, energia ellátási hiánya.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK:

MNB. Inflációs jelentés (2023. június) 2023. 06. 22. 88 p

KSH GYORSTÁJÉKOZTATÓK

Bruttó hazai termék (GDP) 2023. szeptember 1.

Keresetek 2023. augusztus 24.

Foglalkoztatottság 2023. augusztus 25.

Fogyasztói árak 2023. augusztus 8.

Beruházások 2022. augusztus 31.

A kormányzati szektor egyenlege 2022. szeptember 30.

Külkereskedelmi termékforgalom 2023. szeptember 1.

A KSH, MNB és EU adatai